

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 28.

Marti 5. Iuliu

1860.

Tractatu de aliantia in contra turciloru

incheiatu la a. 1542

Petru Domnulu Moldaviei si Ioachimu Electorulu de Brandenburgu.

Acum mai antaiu datu la lumina din archivulu celu
secretu din Berlinu.

D. Hurmuzachi, descoperindu, nu de multu, in colectiunea lui Hacklyit, tiparita in a. 1599, unu tractatu de comertiu, incheiatu la 1588, de Petru Schiopulu, Domnulu Moldaviei, cu Viliam Hareborne, solulu Elisabetei. reginei de Englitera *), si-a castigatu unu meritu pentru inavutirea dreptulu publicu alu romaniloru. Infacisiandu si eu astadi pentru antaiasi data, din archivulu secretu din Berlinu, unu tractatu secretu incheiatu la 1542 intre Petru Raresiu Domnulu Moldaviei, si Ioachimu Electorulu din Brandenburgu, tractatu care pene acum a zacutu in mas'a acteloru acelu archivu, necunoscutu de cineva; socotu ca facu o mica placere romaniloru, mai alesu celoru ce se ocupa cu dreptulu internatiunалу alu Principateloru nostre.

Petru Raresiu, este unulu din acei mari Domni ai romaniloru, carii, atatu prin puterea braciuluiu catu si prin intieptiunea politicei loru. sciea se faca deodata si pre poloni si unguri, si pre nemti si turci, se respecte suveranitatea tieriloru nostre.

*) Vedi Uricariulu partea IV. pag. 394. Uricariulu publica acestu tractatu numai in traducere, cu tote ca asemene documente se publica s. numai in testulu originalu, s. in originalu si traducere totudeodata.

„De osulu lui Stefanu Voda celu bunu, dice cronicariulu Ureche despre Petru, semena bine ai fire fecioru, ca la resboie i mergea cu norocu, tier'a si mosia ca unu parinte o socotia. Judecat'a cu dereptate o facea. La statu omu cuviosu, la tote lucrurile indresnetiu, la coventu gat'a a dare respunsu, de lu ennoscea toti ca-i harnicu se domnesca tier'a.“

Puterea armeloru lui o arata resbelele ce purta cu nemtii, cu ungurii, cu polonii. Inima avea mai tare de catu ursit'a, cum marturisesce contimporanulu Joviu, asia incatu dupace se retrase dinaintea ostiloru lui Solimannu, nu se indoi a trece Carpatii la unguri, pre carii de a tate ori si atatu de aspru-i pedepsise, fara se cutedie ungurii a se atinge vreodata de persona lui s. a familiei lui: „Ata'ta groza le dedese Petru“ dice cronic'a. Dupa aceea nu se indoi a merge la Constantinopole, in catu lumea nu se putea mira deajunsu de atata cutediare, pentruca singuru in persona se-si apere caus'a inaintea Sultanului. Si se apera cu atata elocintia, incatu dupace nara Sultanului si Visiriloru causele resbeletoru sale si sucesele acelorasi si suferintiele ce petrecu, toti turcii, invinsi nu atatu prin aurulu catu prin afabilitatea sa, disera ca s'orteza pre nedreptu persecuta pre unu barbatu atatu de viteazu si stralucitu prin atate fatalitati*). Ce se tiene de politica si credintia

*) Adeo luculenter causam dixit, ut indigne multatus a fortuna videretur. Erat enim ejus viri excellens bello virtus . . . militaribus Turcarum animis ad admirationem spectata grataque usque adeo ut purpurativel nulla largitione corrupti virum

lui catra puterile vecine, aceeași era chiaru cum se cade a fi politica unui principe romanu alu carui scopu era mantuirea romaniloru de inimizii asia de multi, atatu de perfidi, atatu de cumpliti*).

Astfelu era Petru Raresiu. Domni 16 ani, in doue renduri. Si domni cu severitate ca toti domnii nostri cei buni, cei nemuritori; amatu de poporu ca Alessandru celu bunu; erou ca Stefanu celu mare; vastu in planuri ca Michaiu viteazulu. Asemene acestuia, elu nu pôte, nu deve se remaia vreodata uitatu de ardeleni. De diece ori visită Ardealulu, spre a pedepsi acum pre secui si unguri, acum pre sasi si nemti, si spre a aduce aminte romaniloru ca acésta tiéra nu e nici ungu-résca nici nemiésca, ci Tiéra romanésca!

Inainte de a presenta lectoriloru tractatulu lui Petru cu Ioachimu, voiu se plinescu o detorintia de multamire catra acei barbati eruditi si generosi carii dupa pucin'a cunoscintia ce avui fericirea de a face cu densii, de vreunu anu de candu me arunca sórtea in acesta capitale dela nordu, nu lasa a trece nici o ocaziune fara a mi tinde mana de ajutoriu la studiele mele.

Prea invetiaturu D. profesoru Zinkeisen, dede la lumina in anulu trecut, alu VI-le volume alu renumitei sale istorii osmanice**). Acestu volume caruia preste pucinu are se-i urmeze alu VII-le si celu din urma, tracteza istoria imperiului otomanu dela pacea de Cuciucu-Cainargi (1774) pen' la pacea cu Franci'a (1802). Epoca fatale pentru romanii indata la inceputulu ei romanii perdu Bucovin'a. Impregiurarile tradarei acestei provincii romane, si a mórtei principelui Ghica, sunt pucinu cunoscute romaniloru. Dn. Zinkeisen, folosinduse

fortem tantis illustrem casibus neque impotenti fortunae animum concedentem, omnino defensuri crederentur. Jovius, hist. sui temp. libro XL-o.

*) cum finitimis belli pacisque studium nequaquam stabili fide, sed in diem occasione et commodis metitur, suaque pariter ac aliena arma nemini unquam certus hostis sed improvisus semper exercet. Idem. l. c.

**) Geschichte des osmanischen Reiches in Europa, von Johann Wilhelm Zinkeisen. 6. Theil. Gotha 1859.

nu numai de biblioteca ci si de archivulu secretu de aici, avú ocaziune de a reversa mai multa lumina asupra acestoru evenimente. Studiandu eu istori'a Dsale, me incredintiai ca archivulu statului de aici posedo o multime de documinte care cunoscute si studiate fiindu ar da o facia cu totulu diversa de cea de astadi, istoriei politice a romaniloru. Rugai deci pre D. Zinkeisen ca, precum mi asternú calea la pretioasele manuscripte ale bibliotecei de aici*) de asemenea se binevoiésca a mi sta intru ajutoriu la gubernu intru a mi castiga voia si la tesaurii archivului secretu alu statului. Astfelu inaintandu-mi cererea la principele de Hohenzollern, de abia trecura trei dile, si cu o nobile liberalitate, demna de unu gubernu atatu de luminatu, mi se acorda voia deplina de a studia in archivulu secretu.

Intrandu in archivu, D. consiliariu secretu Dr. Friedlaender, inainte de a mi infacisia actele de pre la an. 1773 incóce, despre care anume sciamu de cata importantia sunt pentru romanii, mi facú o adeverata surprindere chiamandu-mi luarea aminte asupra unoru vechi acte moldavo-prusiane de pre la a. 1542. Si intre aceste acte gasii tractatulu intre Petru si Ioachimu.

I.

Eata-lu, copiatu de man'a mea din originalulu scrisu pre chartia pergamena:

**) „Nos Petrus Woyfode Dei Gratia Hospodaris Moldaffskoye, fatemur et recognoscimus per praesentes nostras litteras pro nobis, et haeredibus nostris caeterisque quibuscunque etc. nos cum Illustrissimo Principe et Domino Domino Ioachimo Marchione Brandenburgensi, Sacri Rhomani Imperii Archi-Camerario et Principe electore, Stettinensium, Pomeranorum, Cassuborum, et Slavorum, atque in Schlesia Crosnensium Duce, Burggravio Nurenbergen. et Rugiae Principe Nec non Sacri Rhomani Imperii Supremo Capitaneo Principe nostro gratiosa, secreta quaedam negotia et pacta fecimus et concordavimus ita et tali modo. Quia Turcarum tyrannus Imperator Solymanus hostili

*) Vedi articulu: „Lugubre monumentum“, publicatu in Revista Carpatiloru.

**) Ve alaturu si o fotografia, din care se vede ca Petru Mejarulu sciea si carte latinca sé.

manu et maximo exercitu praeteritis annis dominia nostra invasit, et nos Victos usque in Constantinopolim secum duxit et carceribus mancipavit, nonnullisque bonis castris et possessionibus nos privavit et spoliavit, et quod magis dolemus, nos et subditos nostros sectae suae Mahometicae subiecit, quod non sine animi dolore referimus et conscientiam nostram plurimum inde laesam agnoscimus. Et iam praefectus Illustris: Princeps Ioachimus Elector a Caesarea Rhomanor. atque Regia Maiestatibus et reliquis statibus totius Imperii Rhomani supremus Capitaneus et Belli Dux deputatus et nominatus sit, qui et maximo Christianorum exercitu et apparatu bellico cum peditum tum equitum ad recuperandum Hungariae regnum atque hosti Turcar. tyranno resistendum profectus et in itinere sit, quod Deus optimus Maximus secundet, Et ut nos nostrique haeredes ex ista servitute Turcica liberari atque contra Christianum sanguinem auxilio esse non compellemur et ad arces nostras atque possessiones restitui, atque in fide Catholica conservari, Sacroque Rhomano Imperio annecti, Vniri et incorporari in perpetuum possemus. Nos pro nobis et haeredibus nostris bona fide et sub Iuramento nostro atque conscientia nostra subque spe salutis nostrae pollicemur et obligamus nos, Quod durante bello isto contra Turcam nos fideles et bonos aliquos exploratores ad certa loca et omni tempore constituemus atque procurabimus, qui egressum Turcae ex Constantinopole, apparatus eius bellicum et ordinem, aciem, et Vires eius omnes explorabunt. Et quid quid in hac re scrutari poterimus id omni tempore ad manus proprias praefati Illustris: Principis Marchionis tanquam supremi capitanei transcribemus et transmittemus quo tandem Illustris. sua gratia hostis Vires et acies totiusque belli ordinem scire et intelligere poterit, cum Jacula praevisa minus feriant, atque aciem suam ita ordinare valeat ut hostem superare ac inde triumphum et Victoriam reportare poterit. Et si Turcar Imperator in propria persona adveniret. Et nos cum subditis nostris et nonnullis aliis, quos in partem nostram allicere poterimus in Inimicum Turcam adesse contingat et tempus opportunum nobis videbitur. Tunc nos Vna cum subditis nostris et reliquis nobis adhaerentibus. Vires nostras et potentiam convertemus atque Christia-

norum exercitui aderimus, et auxilia illis praestabimus et quantum possibile ipsum Turcar. Imperatorem suae Illustris. dominationi ut supremo belli Capitaneo vel vivum vel mortuum personaliter praesentabimus. Et cum haec ita expedita fuerint et ad finem deducta, Tunc Sua Illustris. gratia in recompensam foederis et Vnionis Jure Jurando pro se et suis haeredibus sese inscripsit atque sub fide Principi digna se obligavit Vnam notabilem aureorum hungaricalium Summam in auro iusti et boni ponderis vel in grossis talensibus post huius causae expeditionem infra tempus determinatum, et in diem atque locum deputatum exolvere et ad manus nostras seu illorum qui ad haec mandata habuerint integraliter numerari faciet prout litterae d. S. Illustrissimae quae apud nos reconditae sunt, Et manu propria consignatae atque annulo Secreto sigillatae plenius in se continent. Operabiturque S. Illustris. d. atque efficiet apud Caesarem Rhomanor. Maiestatem caeterosque status Sacri Imperii ut nos atque dominia nostra perpetuis temporibus Sacro Rhomano Imperio Vniantur, annectantur, et incorporentur, atque in fide Catholica conserventur, et defendantur. Et cum nos atque nostri haeredes onera Sacri Imperii una cum aliis statibus pendimus. Tunc Statum et Sessionem in Imperio Rhomano statui nostro dignam obtinebimus et obtinebunt. Volumus etiam atque pollicemur pro sustentatione exercitus Christianorum triginta milia hominum ex nostris dominiis iusto et aequo pretio per Regnum Poloniae ad loca exercitus adduci debeant. Et cum adhuc nonnullae differentiae et discordiae inter Regnum Poloniae nos atque dominia nostra indecisae et nondum pacatae existant, Promisit Illustris. pfatus Princeps Elector se se ut arbitrum et amicabilem compositorem intrmittere, et omnia adversa parare et in perpetuam redigere atque stabilire pacem et concordiam. Promittimus itaque pro nobis et haeredibus nostris bona fide et Jure Jurando omnia quae per praedictum Electorem Principem ita decreta, statuta, et pacata, atque concordata fuerint perpetuis temporibus servaturos.

Ita tamen quod nos et dominia nostra Sacro Rhomano Imperio Vnita et incorporata permanent, In quorum omnium fidem et Testimonium praesentis litteras manibus nostris propriis signavi.

mus, *Secretoque Sigillo nostro roboravimus.* *Datæ Soschaviae prima die Martii A-o 1542.*

Petrus Woiwoda
manus p. p.

*Diß sol meyn gnedigster
Her der Churfürst haben.*

Acestu documentu purtă unu sigilu pendentu, impresu in cera rosia. Acum inse e sfermatu de totu. Pre la an. 1576, candu sigilulu era inca intregu, unu notariu publicu lu facsimilă, si charti'a in care sta acestu facsimile se pastreza la archivu. Sigilulu ca tôte sigilele Moldaviei, representa capulu de bouu cu stelutie, dara fara semiluna, si de asupra córneloru urmatorele patru litere majuscule PWHM., care negresitu voru fi insemandu Petru, Voiv. Hospod. Mold. —

(Va urma.)

Cuventulu notariului Ioanu Pinciu

rostitu

in Resinariu la 1. Iuliu a. c.

(Vedi Gazeta Nr. 28)

Prea onorate Domnule Prefectu!

Onorata adunare!

Mai patru seculi intregi purtara romanii transilvaneni jugulu despoticu alu natiuniloru conlocuitoare. Aceia, pe care romanii, stravechi locuitori ai Transilvaniei, ii priimira ca ospeti se conjurara a-tienea in sclavia in patri'a loru, ii destinase a purta numai greutatile, fara ca sa-i impartasiésca si de bunatatile scumpei loru patrii — ii despoiară de tôte, ma nu se rusinara ai dechiara de tolerati „in vechiulu loru pamentu“ — usque ad beneplacitum Ppis et Regnicolarum. —

In acestu timpu tristu poporulu romanu si alla unica mangaiere in beserica sa, sperandu, ca atotu-putintele, care gubernéza tôte va pune odata ca-petu suferintieloru sale celoru mari. Si nici, ca se insielă.

Cu trecerea frumósei nóstre patrii sub sceptrulu augústei case austriace se datéza si era ince-

tarii suferintieloru lui. Marele Imperatu Carolu precum si urmatorii nu au intardiatu a ingriji si pentru prosperitatea poporului romanu. Nu este timpul aci a enumera tôte acele inalte ordinatiuni, care s'au emisu de catra augustii Imperati in favorea poporului romanu.

Nemuritoriulu Imperatu Iosifu, pentru iubirea sa de dreptate, se amintesce in tôte dilele de catra poporulu romanu, éra in deosebi noue Resinareniloru ne este acelu nume cu atatu mai pretiuitu, cu catu Inaltu. — acelasi avú rar'a gratia a ne elibera de sub sclavi'a veciniloru nostri, si prin acésta ne deschise calea catra prosperare.

Si daca nu s'a pututu face mai multu in timpii mai din urma, cauza au fostu constitutiunea Tieriei, a carei sustienere fiesce-care monarchu cu ocasiunea inaugurarei sale trebuia sa o promita serbătoreste, si in care, firesce, se cuprindea si lig'a natiuniloru conlocuitoare in contra romanului. —

De aici purcede credinti'a cea neclatita si alipirea romanului catra augustulu seu monarchu. Cu acea credinti'a si alipire s'au luptatu romanii in resbelulu celu lungu francesu sub stindardele austriace; cu acea credinti'a si alipire s'au redicatu poporulu romanu in anulu de trista aducere aminte 1848, candu tronulu si intregitatea monarchiei era periclitate; si totu cu acea credinti'a si eroismu s'au luptatu in resbelulu anului trecutu necrutandu nici avere nici sange.

Dreptu-aceea si august. nostru monarchu, punendu de basa imperiului: egala indreptatire a tuturoru popóreloru a redicatu poporulu romanu la demnitatea cuvenita, deschidendu calea spre inaintarea atatu morala, catu si materiala. — Si deca cumva acestu principiu salutaru, facie cu popórule romanu, nu ar fi adusu fruptele dorite, causa este d'a se adseria impregiurariloru celoru éritice, in care s'au allatu imperiulu in deceniulu acesta trecutu, si pentru care inaltulu gubernu alu Maiestatei Sale au fostu silitu a pretinde dela supusii sei jertfe fórté mari, care cu atata au fostu mai simtitóre pentru noi, cu catu suntemu intru tôte mai innapoiati. —

Cu tôte aceste inuse, cu bucuria vedemu, ca tôte jertfele aduse pe altarulu patriei sunt prea

bine cunoscute Maiestatei Sale, si ca acele se si pretiuiescu vedemu si prin decorarea fostului jude Comanu Hambasianu, care este pentru comun'a noastră intréga, pentru pretur'a Orlatului, ma potu sa dicu, pentru fiacare romanu cu atata mai magulitoria —

Acestu actu de parintésca gratia ne face a sperá, ca Maiest. Sa Sacratissima totu cu aceeași ingrijire parintésca ne va priimi si in viitoriu.

Priimesce dreptu-aceea p. o. D. prefectu marturisirea celei mai ferbinte multumiri si alipiri a noastre catra augustulu nostru monarchu si inaltului seu gubernu, totudeodata umilitu rugandune, ca sa binevoiesci a aduce acestu votu profundu de loialitate la cunoscinti'a inaltului tronu.

Sa traiésca Imperatulul!

O aruncatura de ochiu

asupra

Evenimentelor dela 1821.

(Din Revista Carpatiloru.)

(Carpetu.)

IV. Че псме се по́те да зна́е асемenea мише-
ли́й дин партеа арміе́й лэ́й Инсаланте, каре фі́ндэ́ комп-
пэ́сэ де 10 мii де о́мені́ с'а десо́и́нда́тэ́ де кэ́тре
2500 де тэ́рчі, карі́ кэ́ дестэ́лэ́ фрі́кэ́ де темере а́э
ангажа́тэ́ вэ́таіа? Сжпцеле бравэ́лэ́ баталіо́нэ́ фэ́рэ́ фо-
лосэ́ вэ́рсатэ́, ва́ фі́ о патэ́ пештэ́рэ́ пентрэ́ меморіа
кэ́петені́лорэ́ арміе́й.

Дэ́лэ́ ачэ́стэ́ катастрофэ́ рэ́мэ́ши́целе́ грэ́пей́ дим-
презэ́нэ́ кэ́ шефэ́й е́й, а́э́ дпайнэ́тэ́ кэ́ гравэ́ спре́ Козіа.
Чеа́ ма́й ма́ре парте́ дин о́штіре́ с'а́ дмпрэ́штіатэ́́ прин
мэ́нді́ ші́ пэ́дэ́рй, дп кэ́тэ́ авіа́ ла́ Козіа́ сэ́ зичеа́ кэ́
се ма́й а́фла́ дп фі́ндэ́ ка́ ла́ 3000 де о́мені́. Тотэ́лэ́
ера́ дп неорэ́ндсіе́лэ́ ші́ грóзэ́, ші́ дакэ́ тэ́рчі́ с'ар́ фі́
і́вітэ́ атэ́нчі́ а́коло, і́-ар́ фі́ фэ́кэ́тэ́ не́ то́дй́ прісо́ніе́рй
фэ́рэ́ а келтэ́й о́ дескэ́ркэ́тэ́рэ́ де пэ́шкэ́ мэ́карэ́; ас-
фелэ́ е́ра́ то́дй́ демораліза́ці.

Дин непорочіре неконте́нітеле́ пло́й че́ ці́неа́ де
кэ́тева́ зиле́, стрі́кэ́ндэ́ дрэ́мэ́рйле, і́-а́э́ скэ́пэ́тэ́ де дрэ́пта
рэ́сплатэ́ че́ лі́ се кэ́веніа́.

Патрэ́ зиле́ а́э́ шезэ́тэ́ дп́ Козіа́, копрі́нші́ де чеа́
ма́й ма́ре фрі́кэ́, ші́ а́ цичеа́́ зй́ а́э́ ма́й жэ́кэ́тэ́ о́ ко-
медіе́.

Пе́ ла́ патрэ́ о́ре́ дэ́лэ́ а́міа́зі́ с'а́э́ аззі́тэ́ кло́поте
ші́ словозі́рй де арме́ ші́ прео́дй́ дмвэ́ржа́ці́ дп́ вес т-
мі́нте́ кэ́пта́ Те́ дезм́ дп́ вісері́кэ́ пентрэ́ кэ́́ Принці́
зичеа́ кэ́ а́э́ прі́імі́тэ́ штіре́ кэ́́ Австріа́, декларэ́ндэ́
рэ́своі́э́ тэ́рчілорэ́, а́ ші́ вэ́гэ́тэ́ о́штіре́ дп́ цэ́рэ́ не́ ла́
Кэ́інені́. То́дй́ се́ дмвэ́рэ́діша́э́ ші́ сэ́́ фелі́ціта́э́ пентрэ́
ачелэ́ неаште́пэ́тэ́ а́жэ́торэ́. Ачэ́ста́ дп́сэ́ не́ е́ра́ де-
кэ́тэ́ о́ жо́нглеріе́ ка́ сэ́́ адо́рмэ́ не́ о́мені́ ші́ сэ́́ші́
факэ́́ прегэ́ті́рйле́ де фэ́гэ́. Принці́ несте́ по́нте́ с'а́э́
фэ́кэ́тэ́ не́вэ́зэ́ці́, димпрезэ́нэ́ кэ́ кэ́ці́ва́ дин о́фі́цері́й че́й
ма́й дп́семпа́ці́ лэ́сэ́ндэ́ рэ́мэ́ши́целе́ арміе́й дп́ воіеа́
дп́тэ́мплэ́рй.

А́ до́жа́ зй́ де димі́не́дэ́ то́тэ́ мэ́лэ́сі́реа́ е́ра
го́лэ́, ші́ то́дй́ жасе́рэ́ дрэ́мэ́лэ́́ Кэ́інені́лорэ́. дэ́ндэ́́ пэ́-
валэ́́ жпй́ несте́ алці́й, ші́ арэ́нкэ́ндэ́се́ кіарэ́́ дп́ апа́
Лотрэ́лэ́й знде́ а́э́ пері́тэ́ мэ́лці́. Кэ́ці́ а́э́ пэ́тэ́тэ́ сэ́́ ін-
тре́́ дп́ пэ́мэ́нтэ́лэ́́ Австріе́й, ш'а́э́ скэ́пэ́тэ́́ віа́ца, да́р
аче́й каре́ а́э́ рэ́масэ́́ дп́ цэ́рэ́ а́э́ мэ́рйтэ́́ ма́й ла́ зрнэ́
де са́віа́ тэ́рчілорэ́, карі́́ дп́́ вэ́па́ пэ́лэ́́ дп́ ло́кэ́рйле
челе́ ма́й аскэ́нсе́, дэ́лэ́ че́ с'а́э́ асі́гэ́ратэ́́ віне́ деспре
міше́ліа́ лорэ́. Пандэ́рйй, дэ́лэ́ вэ́гэ́іа́ дела́́ Дре́гэ́шанй́,
с'а́э́́ дп́торэ́сэ́́ ла́ каселе́ лорэ́, апэ́кэ́ндэ́се́ еарэ́ші́́ де
пэ́гэ́рйе́.

Асфелэ́́ с'а́́ сжэ́ршй́тэ́́ рево́лэ́ціа́ дела́́ 1821, дп́-
ченэ́тэ́́ дп́́ лэ́па́́ лэ́́ Фе́врэ́рйе́́ ші́ десо́и́нда́тэ́́ дп́́ лэ́па́́
лэ́́ Ізліе́́.

Да́р цэ́ра́ не́ с'а́́ лі́нішті́тэ́; кэ́чі́, атэ́тэ́́ дп́́ капі́-
талэ́́ кэ́тэ́́ ші́́ дп́́ челе́лалте́́ ораше́; тэ́рчі́́ фэ́чеа́́ челе́
ма́й ма́рй кэ́ззі́мі́ ші́́ жа́фэ́рй́ сзэ́тэ́́ претекстэ́́ кэ́́ пе-
десекэ́́ не́ завершй́́, (асфелэ́́ де́ нэ́міре́́ сэ́́ dedese
партізані́лорэ́́ лэ́́ Інсаланте́), ші́́ сзэ́тэ́́ асэ́́ катего́рйе́́ а́э́
пері́тэ́́ мэ́лці́́ неві́нова́ці́.

Дп́́ Бэ́кэ́решті́́ domniá́ Паша́́ Сілі́стре́й, Кехэ́іа-
Бе́й, кареле́́ а́жэ́тэ́тэ́́ де кэ́ці́ва́ воері́́ че́ авэ́ссесэ́рэ́́ кэ́-
раці́́ сэ́́ рэ́мэ́йе́́ дп́́ цэ́рэ́́, о́ адміні́стра́ віне́ рэ́́́ кэ́м
пэ́теа́́.

Кэ́мінарэ́́лэ́́ Сава́́ че́́ дп́́кэ́́ се́́ а́фла́́ дп́́ Бэ́кэ́решті́́
кэ́́ браві́́ лэ́́ арпэ́́ці́́, прі́н стрі́кта́́ Ізі́́ дісці́плі́нэ́́ ці́неа́́
брекэ́́м фэ́рйа́́ тэ́рчілорэ́́́ дп́́ кэ́мплэ́́; пентрэ́́кэ́́ ачештіа́́,
вэ́зэ́ндэ́́ пое́ці́я́́ лэ́́ ші́́ дп́́дрэ́знэ́ла́́ coldaці́лорэ́́ се́й, се
фереа́́ де́ а́ сзэ́жрші́́ оторэ́рй́́ де́ фа́цэ́. Дп́́сэ́́, вэ́лэ́-
торэ́́лэ́́ Пашэ́́, ка́́ сэ́́ сканэ́́ де́ о́ асемeneá́ грі́жэ́́, ші́́ ка
сэ́́ші́́ по́тэ́ есерчі́та́́ кэ́ззі́неа́́́ фэ́рэ́́ дп́́ше́декаре́́, хо-
тэ́́рэ́́ перде́реа́́ о́мэ́лэ́́́ че́́лэ́́ ма́й́ тэ́вэ́шчосэ́́ орашэ́́лэ́́
ла́́ о́ асемeneá́ е́нокэ́́, ші́́́ кэ́́́ кіе́́тэ́́́ ла́́ ло́кашэ́́лэ́́ се́́
дп́́ каселе́́́ Белэ́́лэ́́ ка́́ сэ́́́ і́́ деа́́́ дэ́́лэ́́́ кэ́́м зичеа́́́ кэ́́ мэ́па
са́́ рэ́спэ́лэ́́ті́реа́́ че́́ а́́ впе́воі́́тэ́́ а́́́ трі́мі́те́́ Сзэ́́лэ́́нэ́́лэ́́
пентрэ́́ серві́ці́ле́́ е́але́́.

Біетълѣ Кѣминарѣ Сава, фъръ съ въззиѣскъ чева, а ordonatъ съ 'і трагъ армѣсарълѣ съ теаргъ знде ера кіематѣ ші съ віе кѣ дѣнсълѣ пѣмаі чінчі дін чеі маі віежі омені аі лѣі; снѣнѣ кѣ армѣсарълѣ п'ар фі воітѣ съ плече нічі декѣм дін локѣ, дар елѣ л'а сілітѣ, ші с'а дѣсѣ ла Паша, знде, дескѣлекъндѣ, с'а сѣітѣ сѣсѣ. Кѣм а інтратѣ дн салѣ, о ловітъръ де каравінъ дн грѣмаззі ла доворітѣ жосѣ ші дндатѣ і с'а тѣіатѣ канълѣ. Оамені лѣі, аззіндѣ детънареа каравінеі, ші въззндѣ копѣззіа че ера днпре тѣрчі, аѣ днделесѣ пѣмаі декѣтѣ ші аѣ датѣ фѣга ка съ деа де штіре товаръшілорѣ лорѣ, карі днтрѣпъндѣсе ка ла 250 аѣ а-лергатѣ де с'аѣ днкісѣ дн вісеріка Олтенілорѣ. Тѣрчіі атзнче с'аѣ лѣатѣ дѣпъ дѣншіі ші аѣ днкѣнціѣратѣ вісеріка.

Атзнчі аѣ днченътѣ знѣ фокѣ дін челе маі крѣпчене де сѣсѣ дін тѣрпѣ вісерічеі. Фокълѣ а дннѣтѣ б оре, дар, дн сѣжршітѣ ачешті браві, іспрѣвндѣ картѣмеле ші въззндѣ кѣ тѣрчіі аѣ адсѣ артілеріа ка съ ватѣ вісеріка, кѣ сѣвіле дн тѣніі ш'аѣ фѣкѣтѣ дрѣмѣ пе днпре тѣрчіі лѣсѣндѣ дн зрѣле знѣ лѣпгѣ шірѣ де кадавре . . . Мъдці дін ачештіа аѣ перітѣ, дар, парте дін еі аѣ ші скѣпатѣ.

Асфелѣ а перітѣ кѣмінарълѣ Сава, каре, ера знѣ омѣ де фісіоніе пѣкѣтѣ, дар де карактерѣ віклеанѣ ші іпокрітѣ, бравѣ днсѣ амбіціосѣ, ізвіторѣ де лѣкѣ ші възп віеузіре. Портълѣ лѣі ера арпѣдескѣ, дар де о воуѣіе неповестітѣ. Тоці аі лѣі л'аѣ пѣпсѣ ка пе знѣ татѣ, фііндѣ лѣ ізвѣа кѣ ідолатріе.

Кѣ тѣртеа ачештіа съ кам іспрѣвірѣ віктімеде револуціонаре. Дар, воеріі чеі фѣцідіі песте граніцѣ, кѣ тѣте інвітѣріде че лі се фѣчеа дін партеа гѣбернълѣі ка съ реінтре дн цѣрѣ, тотѣ пѣ дндрѣзнеа, пѣптрѣ кѣ аштепта днпѣчѣіреа Дналтеі Порці кѣ кѣртеа протектѣре а Рѣсіеі, ка съв павѣза ачештіі пѣтері съ пѣтѣ еші кѣ сігѣранцѣ. Дндрѣптасерѣ ші жалѣ кѣтре днпѣратълѣ Рѣсіеі кѣ рѣгѣчѣне съ віневоіескѣ а днвѣлѣтѣці сѣрта ромънілорѣ кѣ о реформѣ гѣбернемѣталѣ, каре ера съ реднтегрезе дрѣптълѣ адецереі де Домнѣ ромънѣ, ші аштепта ресѣлатълѣ ачештіі дн-трепріндері.

Кѣ тѣтѣ реаоа еі органісаціе, револуціа дела ан. 1821 де ші а продѣсѣ цѣреі непорочірі де тотѣ фѣ-лѣлѣ, дар, дн сѣжршітѣ а фѣкѣтѣ съ редовъндѣскѣ Ромъніа дрѣптълѣ перѣтѣ де атѣта тімпѣ де а авѣа Домнѣ дін сінсълѣ еі.

Пе ла сѣжршітълѣ вереі, Банълѣ Барѣв Вѣкѣрескѣ, Банълѣ Грігоріе Гіка ші Логофѣтѣлѣ Константілѣ Бѣлѣ-

чеанѣ че ераѣ рефѣціаціі ла Кронштад, днмпрѣнѣ кѣ адці воеріі маі тічіі ла рангѣрі дар дін фаміліі днсемпате, с'аѣ днторсѣ дн цѣрѣ ші вііндѣ ла Бѣкѣрешті с'аѣ днфѣцішатѣ ла Паша. Ачешта днкрѣдінгъндѣ'і деспре вѣна воінцѣ а Сѣлтанълѣі, леа фѣгѣдсітѣ кѣ ва тіжлѣчі съ лі се аскѣлте рѣгѣчѣнеа де а се рѣндѣі Домнѣ ромънѣ, ші дѣпъ ordінълѣ че пріімісе дела Константіно поле 'і-аѣ ші порнітѣ аколо, знде, дѣпъ о шедере де 4 лѣні, Банълѣ Грігоріе Гіка фѣ днтрѣрітѣ де Домнѣ ші с'а днторсѣ ла Бѣкѣрешті кѣ воеріі ші а лѣатѣ кѣрта цѣреі.

Ачештѣ Домнѣ де ші ера пѣднѣвѣдатѣ, дар, кѣм а ажѣсѣ ла дналта дерѣгѣторіе а патріеі сале, пѣ с'а гѣндітѣ де кѣтѣ ла непорочіріле че трѣкѣсерѣ песте еа ші ла докторііле каре пѣтеа съ тѣмѣдзіескѣ рапеле еі.

А десѣііндатѣ авъзѣрїле днтемеіате де атѣта тімпѣ кѣ знѣ кіпѣ лѣцісітѣ. А днтокмітѣ четеле де осташі ромъні, карі, маі пайнте ера де арпѣзці. А кѣрѣцітѣ кѣ днчетълѣ цѣра де оштірі тѣрченшті, а фѣ-кѣтѣ съ се респектезе дрѣптатеа, ші кѣ днчетълѣ с'а лініштітѣ цѣра де тотѣ.

А днтокмітѣ шкѣле ромънешті, а днтрѣдѣсѣ паважълѣ зліцелорѣ кѣ піатрѣ.

Дорінца ромънілорѣ де а лі съ днвѣзѣлѣтѣці сѣрта прінтр'о реорганізаціе політїкѣ, а трѣвзітѣ сѣ'шіі до-вѣндѣскѣ ресѣлатълѣ еі.

Аша дар хотѣрѣндѣсѣ о конферінгѣ де плені-потенці рѣндѣціді дін партеа амѣндѣрѣра днпѣрѣзціі-лорѣ, пе ла тіжлѣкълѣ вереі а. 1827, трѣкѣрѣ міністрі отомані прін цѣрѣ ка съ мергѣ ла Акерман знде ера съ фіѣ днтѣлінеа.

Днпре алте інтересе че съ трактарѣ ачі, Цѣара ромънѣскѣ пѣ фѣсе зїтатѣ, чі се хотѣрѣ сѣрта еі політїкѣ.

Дѣпъ днтрѣріеа ачештѣі трактатѣ Прінцълѣ Домніторѣ а пріімітѣ порънкѣ съ днтокмѣскѣ знѣ комітетѣ че ера съ се окъле кѣ компѣнереа знеі новѣ ре-форме, дар днпреціѣрѣріде політїче н'аѣ ертатѣ а съ ефектѣа днвоіреа днкеіатѣ кѣ Дналта Портѣ фѣрѣ рѣсѣвоіѣ; ші ла анълѣ 1828 Маіс 1-іѣ рѣшіі днтрарѣ дн капіталѣ де знде фѣрїсе маі пайнте Домнълѣ ла маңці регретатѣ де тоці компатріоціі еі.

Колонелѣ I. Воінескѣ.

Adeverat'a causa a trecerei armeniloru din Moldova in Transilvania

(nu e nici de catu tirani'a s'eu neospitalitatea romaniloru moldoveni, dupa cum cutéza a respandi jurnalulu magiaru besericescu „Religio“.)

(Urmare.)

Cate popóra de diverse relegiuni si nationalitati n'au locuitu in Moldova'a, intre cari sunt si secuii Csanga-i, cari pe timpurile, candu si armenii erau acolo, erau in Moldova, si nece unulu n'a suferitu dela romanii Moldoveni góna pentru limb'a, nationalitatea si relegiunea sa, cari pene astadi nevatemate le pastréza; si apoi se fia de a crede ca singuri numai armenii se fia patimitu góne crudele pentru limb'a, nationalitatea si ritulu seu, dupa ce credinti'a era una si aceeaasi cu a Moldoveniloru?!!

Ce se tiene de relegiunea armeniloru, earasi Fasching in „Nova Dacia“ pagina 27, casu se ne spuna; care, dupa Istori'a besericésca asia dice: „Daca te vei uitá la relegiunea loru (armeniloru) unii urmau cea catolica, éra ceialalti se lipiau de eresulu lui Eutihie, care de demultu este in autorii sei, Eutihie archimandritulu Constantinopolei si Dioscor episcopulu Alexandriei afurisita in conciliulu din Chalcedonu a loru 630. de episcopi.“

Relegiositatea si statornicia cea mare in creseinismu a poporului armenescu nu voimu noi nici de catu si nici odata a o aduce la vreo indoieála, ci bucuros o recunoscemu; inse de vomu urmari, nu intru atata Istori'a, catu chiaru numai articolulu „az Erdélyi örmények multja“ de nu vomu voií a face sila adeverului, vomu debui se marturisimu, ca tocma si in disulu articulu aflamu prea gróse, ne-negabile, si cu man'a papaibile urme de o politica, dupa care armenii cu invapaiatulu zelu alu relegiositatei sale, unde acesta a potutu se vina in conflictu cu interesele loru politice si private materiale s'eu comerciale, n'au fostu asia scrupulosi, ci lau sciutu de minune a lu stempera, si a'lu acomoda si dupa starile impregiura ale popóreloru si locuriloru, si a intereseloru politice, materiale si comerciale ale loru, pe unde s'au asiediatu cu locuinti'a.

Si noi numai din acésta, in fapta vederata politica ne putemu noue esplica, cum marii ortodocsi

armeni, pene ce stete imperiulu Bizantinu in flóre, — cu care si in lucruri politice — ca vecini — si in lucruri comerciale, si in trebi relegiöse aveau multu de a face, si dela care avea multe a spera — dupa ce in acestu imperiu se imputernici eresulu lui Eutihie — care era si de imperatu Bizantiulu inca partiinitu — cum, dico, se alipira toti de eresulu acesta alui Eutihie; cum, despartinduse beserica orientale de cea occidentale, remasera si armenii in neunire cu Roma; cum, facundu grecii cu latinii in conciliulu Florentinu pace si unire, armenii — a carora soli au sositu in Florenti'a pela sfersitul conciliulu — primira si ei unirea, inca cu mai multe conditiuni si schimbari ca grecii 1), cari numai cele 4 puncte cunoscute, fara a schimba macaru o iota, din avutulu mai nainte ritu si disciplina, au voitu ale primi 2); cum, apoi dupa ce s'au retrasu si grecii dela facuta unire in conciliulu Florentinu s'au retrasu si armenii, a carora o mare parte pene astadi se tienu statornicesce de ea.

Cum earasi, dupa ce fura isgoniti armenii din patri'a loru prin persi si prin turoi, nu pentru relegiune acum, ci pentru crimos'a inpolitica si cérta pentru tronu a filoru regelui Armeniei Leone alu III. urmata 3), armenii carii in patri'a loru Armeni'a erau Eutihieni si neuniti cu Rom'a, venitii

1) Si de aci vine pucin'a assimilare a rituluí, si a disciplinei armeniloru cu a besericei latine, eara nu depre timpurile S. Silvestru Papa I. si a S. Grigorie Illuminatorele, apostolulu armeniloru, pe candu in disciplina si ritu, intre biserica occidentale si orientale s'eu mai neci o desclinire, s'eu prea neinsemnata era.

2) Syropulos, Hist. Conc Florentini Sect. III. cap. III., in fine ibidem cap. 16, ibid. Sect. 7 c. 6, ibid. cap. 10, ibid. Sect. 8 c. 8 et 12, ibid. Sect. 9 cap. 10 et Sect. 10 cap. 11 in fine.

3) Fasching in „Nova Dacia“ pagina 25 si 26 asia descrie intemplantu acésta „Armeni ea tempestate in Transilvaniam nacti sunt aditum, qua Regnum Armeniae ab Oscin et Hagagh Regis Armenorum Leonis III. filiiis, fraterno dissidio discerptum est; Hagagh enim regnandi accensus cupidine, ea lege adversus fratrem, Persica et Turcica

si asiediati cu locuinta in Crimea si in Polonia sub imperiu catolicu, se facura fara nece o greutate si sila — catolici — ca istoria si autorele pomenitului articulu din Religio, de sila nu face nece o pomenire. — Ear' carii s'au asediatu in Moldova — dupa cum recunosc si autorele articolului „az Erdélyi őrményet multja“ au ramasu neuniti, — precum ii escusa — numai din nescientia?! Inse venindu ei pe cale din Armenia (s'au mai bene din Crimea si Polonia, de unde pe rendu apoi s'au stracuratu si in Moldova) catra Moldova, cum au pututu uita de ce relegiune s'au tienutu?!

Tôte aceste sunt nesce mari simptome, si inegabile documente, ca fratii nostrii armeni n'au avutu nece o lipsa de vreo sila de a se acomoda si cu relegiunea sa; si de asi stempera zelulu, dupa interesele sale politice, materiale si comerciale si relegionarie, a Ditiuniloru, si a locuriloru si a Domnitoriloru in a carora provincii s'au asediatu cu locuinta. —

(Va urma.)

Insanatosiarea *).

In patulu durerii, in dogă de mörte
Jacut'amu de multi ani cadiuta reu förte,
Pen' ce numai peleami remase pe osa,
Si grea resuflareami in vescedulu peptu.

implorat Auxilia, suae penitus Gentis et Patriae memor, ut hi eo decedente succederent, modo ipse dum viveret solus imperaret. Malum hocce consilium Consultori exitium attulit. Nam Persae ac Turcae postquam Haagho soliam stabilivissent, moram longiorem aversati, eo per insidias sublato, populationibus et ferro sui securos Armenos invadunt, injuriis divexant, denique partito inter se Regno, caesis potentioribus civibus, finitimam urbem Ani dictam eamque vastissimam Persis vicinam, de qua illis minime conveniebat, communi consilio diruunt.“ —

*) Ca proba, dela tipografia seminariului de nou redicata in Blasiu in 1. Ianuarie 1835.

O! catu leng' altarele tale frumöse
Sione, oftaiu: pene candu totu s'asteptu!
Oftaiu, ci suspinuri de aceste si multe
Din sinulu teu, cine, era se le asculte?

Ea piere, dicea, si streinulu cu fiere,
Si amiculu cu lacrimi, ci fara putere.
Se pieru! vai ce cugetu de mörte si rece, —
In florea vietii, ai Dömne, se pieru?
Perindu eu, a mele suspinuri miaru trece,
D'a tale, o natie dulce si cleru?
Oftaiu, si deodata durerea amara,
Sufarea, si graiu, si sentirea n'cetara!

Murii'amu: ci earasi candu noulu parinte
Si'n grijile multe aducundusi aminte
C'un versu de putere strigatuniau; scöla,
In talpi sanatosă n' minutu m'am sculatu.
Poporulu te astepta, si tiner'a scöla?
Sculatun'am Dömne, tu m'ai inviatu,
Cum Fenixulu tineru invie, si sbora
Din cuibu unde tristu se culcase se mora.

Catu pote se sentia de caldu, si se dica
O'inima plina, ce acum se redica,
Sentiesce si a mea, si umilita se n'china
Si cade la tronulu teu, mare pastoriu:
In tine se n'crede, si n' facia cea lina,
Si'n versulu celu dulce si mangaitoriu.
Ah! Clerulu si natia cea romanésca
De acesta virtute voru seti multumésca.

Ear voi, tinerime de buna asteptare,
Voi scumpele natiei margaritare,
Cuprinde pre o maica ce a vöstra doresce
Lumina si bine, si vine intre voi;
Si'n semnu de plecareami nespusa, primesce
Aceste de n'cepere prospete foi.
Tu cresci, si cu sporiu invetiandu te destepta;
Ca daruri si alte mai multe te astepta.